

Trešdaļa dzīves ziedota muižai, ko Rīgas dome pārdos izolē

Evija Hauka

2018. otrdiena 6. februāris 00:02

«Trešā daļa no manas dzīves... Divdesmit gadu es cēlos un gūlos ar domām par muižīņu, visu tai atdevu,» saka nu jau bijušais Nordeķu muižas nomnieks Artūrs Ozoliņš. Valsts nozīmes arhitektūras pieminekli, Nordeķu muižas ēkas Buļļu ielā 16 Rīgas dome nolēmusi pārdot izolē. Ozoliņam, kas savulaik unikālo kompleksu izglāba no bojāejas un gadiem ilgi atjaunoja par savu naudu, pirkuma tiesību nebūs. Viņam telpas jāatstāj un jāatdod nomas parāds - vairāk nekā 30 tūkstoši eiro. Domei ir cita notikumu versija: Ozoliņš ticis atbalstīts kā reti kurš, bet viņš solījumus nav pildījis. Ilgāk auklētis nevar!

Pārdaugava varētu būt slavena ar greznām koka muižīnām, bet nav, jo liela daļa no tām ir bēdīgā stāvoklī, atjaunotas tikai nedaudzas. Ilguciemā starp vienveidīgām betona blokmājām un parka fragmentu iezīmējas noslēpumainas baroka laikmeta koka ēkas siluets. Tā ir majestātiskā Nordeķu muiža, kas senos laikos bijusi visai plaša – ar 18 ēkām, diviem krogiem.

Muižas vārti atveras, un mēs nokļūstam no ielas neredzamā pasaulē. Kopš 1997. gada to apdzīvojis Artūrs Ozoliņš, saimniecisko darbību realizējot kā SIA «Nordeķu muiža». Stalts vīrs, mazliet izklaidīgu skatienu un emocionālu runas manieri, viņš šķiet jaunāks par saviem gadiem. Vēstures un kultūras entuziasts, mākslinieks, koka amatnieks, savdabīga personība.

Šobrīd ir smagi un sāpīgi – gadiem viņš lolojis, saudzējis, auklējis, ar pietāti pret pagātni atjaunojis, bet pretim saņēmis pārmetumus: «Ozoliņ, tev nav biznesa ķēriena!» Tagad viņš ir pašvaldības melnajā sarakstā, tuvākajās dienās no telpām jāizvācas.

200 dzirnakmeņi «vienā ņēmienā»

Akmeņiem noklātais uzkalns pagalma dziļumā ir nevis pilskalns, bet pagrabs, kura dzīlēs, atzīstas saimnieks, nemaz neesot bijis. Tas noklāts ar iespaidīgiem vienāda lieluma dzirnakmeņiem. 450! Otrā lielākā kolekcija Latvijā, paskaidro Ozoliņš. Vēl lielāka atrodama tikai Bernātos. Ozoliņš akmeņus atpircis no visādiem blandoņām vairāku gadu garumā. «Pirms astoņiem gadiem man piedāvāja uzreiz 200 gabalu vienā paņēmienā. Nenopirku,» šķiet, ka Ozoliņa kungam pat tagad tā kā mazliet žēl nenotikušā darījuma, lai gan, prātīgi domājot, cik var ar tiem akmeņiem...

Viens mazais dzirnakmens tajā laikā maksājis 35 latus, lielais 300. Tagad cenas kāpušas.

Koks un akmens! Divi dabas materiāli, ar ko Ozoliņam ir īpašas attiecības. Faktūra, krāsu spēles, smarža, mistiskā sajūta pieskaroties.... Pat aiz muižas vārtiem ir milzīgs akmens, kas no Kurzemes šurp atgādāts man neizprotamā veidā. Savukārt, kad 2005. gadā Nordeķu muižā notika starptautisks tēlniecības simpozījs, viesi nespēja vien nobrīnīties par lielo dzirnakmeņu kolekciju.

«Kāpēc es vispār uzrāvos? Tāpēc, ka man kaut kas ir iekšā,»

viņš emocionāli piesit pie krūts. 20. gadsimta septiņdesmito gadu nogalē Artūrs iepazinās ar Mākslas akadēmijas studentu, topošo mākslas zinātnieku Ojāru Spārīti. Studentu vidē vadīja nacionāls noskaņojums, emocionāls pacēlums. Tā tas viss sākās. Abi uz mākslu ķertie puīši ar *javiņu* braukāja pa Latviju, pētīja pilskalnus un baznīcas. Lai tiktu tuvāk baznīcu mākslas vērtībām, skaldīja malku un palīdzēja saimniecībā lauku tantēm – baznīcu atslēgu sargātājām. Pienāca Brežņeva ēra ar piedzērušu stagnāciju. Radošā inteliģence piedalījās Imanta Ziedoņa rīkotajās ozolu stādīšanas akcijās. Ekspedīcijās pa Latviju devās «viss intelektuālais zieds» - Gundega Repše, Sandra Kalniete. Skaidrs, ka turpat bija arī Ozoliņš.

Astoņdesmito gadu nogalē Pārdaugavas Mārtiņa kapos varēja vērot savādu ainu. Cilvēki ar lāpstām rakņāja zemi un slēpa greznus nožogojuma dekorus un pieminekļus. Tā bija viena to pieminekļu slēpšanas kampaņām kopā ar arhitektu Pēteri Blūmu. Mērķis bija - lai vandaļi neizposta unikālas kultūras vērtības.

Artūrs Ozoliņš strādāja Operetes teātrī par uzvedumu daļas vadītāju. Kad sākās atmoda un vētrainie deviņdesmitie,

Spārītis neatlaidās:

«Ozoliņ, tu esi darītājs! Paņem taču kaut ko!»

Artūrs Ozoliņš mazliet šaubījās, bet beidzot piekrita un paņēma nomā nevis šo to, bet arhitektūras dārglietu – Nordeķu muižiņas kompleksu. «Es nekad neesmu varējis būt vienaldzīgs pret mākslas un kultūras vērtībām. Kultūra ir tas pamats, kas virza attīstību, bez kultūras nekā nav – tas ir pierādījies,» viņš paskaidro.

Tobrīd gan drīzāk tas bija ugunsgrēku piedzīvojis grausts ar iebrukušu jumtu un burtiskā nozīmē mēslu kaudzēm visapkārt. Tomēr Ozoliņš novērtēja ēku potenciālu, uzrotēja piedurknes un ķērās pie darba. Plāni bija grandiozi! Sākumā bija pacēlums, darbi gāja no rokas, pulcējās mākslinieki un apkaimes ļaudis, brīnījās, slavēja saimnieku, notika izstādes un pasākumi. Vēlāk viss apsīka...

Dome: Ozoliņš netiek galā

«Muiža kā tāda bez saimnieciskās darbības nevar pastāvēt – te vajadzētu būt restaurācijas darbnīcai,» Ozoliņš rāda uz vairākus gadus pamestiem pamatiem. «Bija domāts, ka darbnīca tiks izvākta no muižas telpām un pārcelta uz šejieni. Tad muiža varētu elpot!» 20. gadsimta sākumā te atradās plaša siltumnīca, kurā audzēja rozes pilsētnieku vajadzībām. Netālu «iekonservēta» stāv dārznieka māja. Tai ir piparkūku mājiņas pasakainais siluets. «Lūk tur tie barokālie izbīdījumi, dārznieka mājai tādi paši kā muižai,» aizrautīgi stāsta Ozoliņš, uzburot ainu ar skaistu māju, izkoptām takām un ziedošām rozēm.

Tomēr, redzot mājiņas bēdīgo stāvokli, nespēju jūsmot līdz muižiņas līdzšinējam saimniekam. Skats ir žēlīgs.

Kad dodamies uz pussalu, ko apjož dīķis, zem sniega kārtas čaukst rudens lapas. «Dobičins, Novaks, Jaunzems,» Ozoliņš uzskaita mākslinieku vārdus, rādot uz akmens skulptūrām zem tumsnējiem koku stāviem. Un atkal jau... Tēlnieki te viesojās pirms vairāk nekā desmit gadiem. Muižas nomnieks satraukti palūkojas uz puisi, kas kopā ar suni, skaļi smejojies, pa apledojušo dīķi slidinās salas virzienā. Saliņa apjozta ar žogu, lai nenāk šādi tādi, neposta, nepiemētā ar plastmasas alus pudelēm. Tālāk ir muižas parks ar alejām, bērnu rotaļu laukumu un daudzstāveņu betona labirintiem.

«Mēs Ozoliņa kungu ļoti augstu vērtējam. Tieši tāpēc savulaik tik daudz viņam ir nākts pretim,» iesāk Rīgas domes Īpašuma departamenta direktore Aija Rimicāne.

Bēdu stāsts sākās 2009. gadā, kad nomnieks SIA «Nordeķu muiža» iesniedza privatizācijas pieteikumu un dome pēc ilgām diskusijām nolēma trīs ēkas un zemesgabalu nodot privatizācijā.

Ozoliņš muižu varēja privatizēt par apmēram 346 tūkstošiem latu. Šī summa viņam nešķita adekvāta.

Brīdī, kad vajadzēja apstiprināt privatizācijas projektu, process apstājās, jo Ozoliņa kungs lūdza pārskatīt zemesgabala lietošanas mērķi, kas bija noteikts komercdarbības objektu apbūvei un tieši ietekmē nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību, ko ņem par pamatu zemes nomas maksas un nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanai. Ozoliņš uzskatīja, ka noteiktais mērķis – komercdarbība – ir absurds, tāpēc devās uz Būvvaldi, kur saņēma atļauju rekonstruēt ēkas dzīvojamās un saimniecības ēku izbūvei. Tomēr lietas uz priekšu nevirzījās.

2014. gadā Īpašuma departaments «kārtējo reizi nāca pretim» Ozoliņam un veica darbības, lai ēkām mainītu lietošanas mērķi un līdz ar to ievērojami samazinātu nomas maksu. Atkal klusums. «Aktīvākā darbība Nordeķu muižā bija ap 1999. un 2000. gadu. Pēc tam viss apsīka, nomas līguma mērķis netika pildīts – muižiņa atjaunota netika,» saka departamenta direktore. Parāds sācis krāties apmēram no 2010. gada.

Atgriezīamies pagalmā un pa nesen stādītu aleju lēnām tuvojāmies muižas parādes durvīm. Trāpīts. Tieši te senatnes aura nolaižas pār ēku un tās apmeklētājiem. Durvis veras, un mēs nonākam zālē ar debešķīgiem griestiem, no kuriem uz mums raugās eņģeļu bālais vaigs. Padomju laikā muižas telpās bija dzīvokļi strādniekiem, bet 80. gadu beigās strādnieki jau bija izlikti no telpām. Ēkā iekārtojās kantoris. Kad muižu pārņēma Ozoliņš, tā jau bija izpostīta, tāpat kā daudzi objekti «nolaista līdz kliņķim»... un pat mazliet tālāk.

Telpas ir piekrāmētas ar darbgaldiem un kokmateriāliem, tomēr pat nezinātājam nepaslīd garām skrupulozā attieksme,

atjaunojot telpas. Detaļas no ozolkoka, slēgi ar patinu, barokālas durvis. Ikviena lieta tapusi pēc analogijas ar seniem paraugiem. «Tā, lai gadsimtus turētos,» saka Ozoliņš.

«No konstruktīvā viedokļa te viss ir savests kārtībā,»

viņš ilgi skaidro, kā mainītas sijas, no kurienes šie dēļi, kā atjaunotas ārsienas un starpsienas - cik biezas, noturīgas, siltas, elpojošas un tā tālāk. Koka sienās ir nevis naglas, bet koka tapiņas.

Ozoliņš ir kokamatnieks ar lielo burtu – perfekcionists un ideālists.

Viens no trakajiem, pateicoties kuriem pasaule griežas. Tomēr ar mūsdienu racionālo biznesa loģiku viņš nav uz tu. Arī tas ir skaidrs.

Viņa dzīves ritmā neiederas kapitālisma postindustriālā atribūtika – pakalpojumu ekonomika, tehnoloģiskais progress, digitalizācija un informācijas plūdi. Cilvēks, kas jūsmo par simtgadīgu naglu, no koka faktūras bez vajadzības nenoņem pat ķērpja gabaliņu, kauj kaudzītēs simtiem gadu vecus dzirnakmeņus, mūsdienu rietumu civilizācijas paātrinājumam līdzī netiek.

«Mēs jau saprotam Ozoliņa kunga mākslinieka dvēseli un to, ka ar komercdarbību viņam neveicas...» turpina departamenta direktore. Pēc viņas domām, nomnieks neizmantoja nevienu no iespējām. «Daudz ko pateicām priekšā, piemēram, iespēju reģistrēties kā sabiedriskā labuma organizācijai. Vienojāmies par nomas maksas parāda atlikšanu un nomaksu. Bija trīs vienošanās, un viņš nevienu neizpildīja!

Ozoliņa kungs uzskata, ka viņam pienākas šis īpašums, bet kā īpašums var pienākties?

Pašvaldība privatizācijas procesā nevienam neko nevar uzdāvināt!»

Jūs pat iztēloties nevarat!

Vecas kāpnes līkločiem ved bēniņos, kur ir rokoko un ampīra stila krēslu kolekcija. Ozoliņš rāda centrālo siju – to, kura savulaik māju noturēja, neļaujot sabrukt. «Jūs pat iztēloties nevarat, kā te bija! Trīs gadus tīrījām,» viņš saka. «Muiža ir izjaukta un salikta no jauna!» Ļoti iespējams, ja nebūtu Ozoliņa, muiža sen būtu nodedzināta, izpostīta, izvazāta, apzīmēta ar grafiti un, piedodiet, piekakāta. Varbūt tās vietā slietos bezpersoniska stiklota jaunbūve. Latvijā ir pietiekami daudz graustos pārvērtušos kultūras pieminekļu, kas savu «trako glābēju» tā arī nav sagaidījuši. Ir graustu pilsētas, piemēram, Ķemeri.

Domē paskaidro, ka nomniekam ieguldījumi jāsaskaņo ar iznomātāju – tad naudu var saņemt atpakaļ. «Gadsimtu mijā, kad īpašums vēl bija izpilddirekcijas pārziņā, veiktie darbi ir saskaņoti. Vēlāk Ozoliņš domē nav iesniedzis saskaņošanai nevienu tāmi, nevienu apliecinājumu, kas, kur un par cik ir darīts,» saka Rimicāne.

Nepietiek ar to, ka pašvaldība redz: jā, ir atjaunotas kāpnes, koka detaļas. Bez dokumentācijas, foto fiksācijas un saskaņošanas pašvaldība nevar nomniekam atdot objektā ieguldīto naudu.

«Man žēl, ka Ozoliņš nav spējis realizēt to, ko bija iecerējis, un tā vietā muižā radījis tādu kā savu pasaulīti.»

Nenopirku bērniem zābakus, jo bija jāatjauno muiža

Cik interesanti! Senos laikos lielajā zālē grīda bijusi apsildāma, jo dūmvads ticis izvietots grīdā. Iegriežamies verandā, kur kādreiz atradusies aka. Jā, jā, aka mājā! Jocīgi bija tie muižnieki. «Kompleksā ietilpa 18 ēkas. Te bija rosīga saimnieciskā darbība,» stāsta saimnieks. Audzēja rozes, tirgoja pilsētniekiem. Viņš rāda melnbaltas bildes, kurās redzama vīteniem apaugusi piepilsētas muižiņa. Ozoliņš nopūš putekļus baltai plāksnei, uz kuras rakstīts «Kultūras mantojuma gada balva 2005.»

Būdams nomnieks, viņš prāvus privātos naudas līdzekļus ieguldījis muižas attīstībā. Nē, viņš nav uz vecām muižiņām ķertis miljonārs, kuram naudu nav kur likt! «Man bija laba alga, es varēju atļauties,» viņš skaidro. Ozoliņa kā amata meistara slava bija tālu izskanējusi, tāpēc nav brīnums, ka viņš kļuva par restaurācijas darbnīcas vadītāju vienā no Gunāra Ķirsona sapņu projektiem. Tomēr atzīst, ka ģimenei viņa aizraušanās nebija un nav saprotama.

«Viņi domā, ka es esmu crazy, bet es jūtu, ka tā nav. Nu skaidrs, ka no malas dumji izskatās.»

Balsī jaušams rūgtums un pagurums no ieilgušās skaidrošanās, lūgšanās, iesniegumiem un noraidījumiem.

«Toreiz bija tā, ka nenopirku bērniem zābakus, jo bija jāatjauno muiža,» saka Ozoliņš. Ja laiku varētu pagriezt atpakaļ, otrreiz muižai klāt neķertos. Lai gan kas to lai zina... No kļūdām cilvēki nemācās.

«Cik tālu vēl, nu cik vēl var ieguldīt,» viņš nopūšas un rāda izpētes dokumentu žūksni. Ozoliņš domā, ka pamatā ir nesakārtotas attiecības ar pašvaldību. Uz Eiropas fondu finansējumu pretendēt viņš nevarot, jo esot tikai nomnieks. Arī investori, kas būtu ieinteresēti ieguldīt teritorijā, raucot pieri: kāda jēga, ja muižas tālākais liktenis nav zināms. Pašvaldība šādus pārmetumus noraida: ir ne mazums piemēru, kad nomnieks saņem Eiropas naudu, piesaista investoru.

Kad ieminos par Kalnciema kvartālu, Ozoliņš noskaišas: tas, lūk, ir kaut kas cits! Nu jāsaprot taču!

Kalnciema kvartāls ir tipveida – 19. gadsimta beigu standarta mājas, pasūtītas pēc kataloga, tātad nekas īpašs, bet Nordeķu muiža – tas ir cits līmenis, un tātad būves prasa citu attieksmi. «Ja grib perfekti, jābūt ļoti lielai naudai, saprašanai un spējai sajūst ēku.»

Gaišām domām, tīru sirdi

Tālākais scenārijs skaidrs: Ozoliņu kopā ar visiem akmeņiem izmetīs, muižu izolīs. Bijušais nomnieks ir melnajos sarakstos – parādā nomas maksu vairāk nekā 30 tūkstošus eiro un nekustamā īpašuma nodokļa maksājumus – virs 28 tūkstošiem eiro.

«Cik ilgi pašvaldība var atļaut saimniekot īpašumā, nesaņemot par to maksu? To pieļaujot, pašvaldība pārkāpj izšķērdēšanas novēršanas likumu,» saka Rimicāne, atzīstot, ka pašvaldība nav gatava uzreiz pārdot objektu «ar visu plašo Ozoliņa saimniecību», jo situācija ir emocionāli smaga visām iesaistītajām pusēm. «Risinājumam jābūt,» nopūšas domes pārstāve.

Ēkas galā ir neliels, velvēts vīna pagrabs. «Tā sāls jau ir tajā vecumā un savdabīgajā faktūrā,» saka Ozoliņš saudzīgi aptaustot senu loga rāmi, kas speciāli apstrādāts un atstāts, kāds bijis. «Met iekšā kaut vai granātu – izturēs! Taisīt pamatīgi – tas ir manā raksturā,» viņš noglāsta mājas koka sānus.

Ozoliņš prāto, ka varas mašīnērija visu samaļ – centienus, labas idejas, sapņus. «Tie cilvēki, kuri kādreiz nodarbojās ar cilvēcisku, Latvijai perspektīvu biznesu, nevis spekulēšanu, ir to pametuši, jo likumīgi neko nevar – paliek mīnusos. Nauda ir svarīga, bet ne tik ļoti, svarīgākais – kur paliks mans darbs? Es atnācu, no gruvešiem pacēlu graustu. Es visus šos gadus ar domām par muižu cēlos un gūlos, cieta mani līdz cilvēki, es nekur nevarēju aizbraukt, jo biju ieracies savā muižā.

Ja es būtu ņēmis naudu, palicis parādā, darītu kaut ko nelikumīgu vai netīru, bet es ar gaišām domām, skrēju un cīnījos par katru sīkumu.

Domājat – kaut vai visas šīs barokālās durvis bija viegli uztaisīt? Tur ir visādi līkumi un profili – nācās rasēt speciālus nažus.»

Mēs neatvadāmies uz pozitīvas nots. «Es nezinu, ko man tagad darīt – vienkārši aiziet un visu atstāt?»

Skaidrs, ka Ozoliņš var vērsties tiesā, un šādu iespēju viņš apsver. Vai gadiem ilga tiesāšanās nāks par labu muižai? Viennozīmīgi nē! Negribētos, lai Nordeķu muiža pārvēršas graustā līdzīgi kā Hāmaņa muiža Slokas ielā.